

Ольга Петрова Olga Petrova

Доктор філософських наук, професор, головний науковий співробітник відділу теорії та історії культури Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України

Doctor of Philosophica Studies, Professor, Chief Research Fellow of the MARI of the National Academy of Arts of Ukraine

e-mail: om_petrova@ukr.net | orcid.org/0000-0002-5573-4648

Японія. Польові спостереження Japan: Travel notes

Анотація. У культурологічній розвідці йдеться про деякі найвидатніші пам'ятки культури центральної Японії. Нара, Кіото, Осака та їхні передмістя — саме у цьому регіоні закладався фундамент та всі засадничі принципи японської архітектури, мистецтва, зокрема мистецтва каліграфії, кераміки, червонолакового живопису та знаменитого японського зброярства. Нара стала першою постійною столицею Японії у 710 році (наказом імператриці Геммей), цей 72-літній період в японській історії зафіксовано у назві «доба Нара». Зауважено, що на цю територію, перш за все з Китаю, прийшов буддизм, а згодом дзен-буддизм. Упродовж дванадцяти століть буддистське мистецтво вважалось «японською класикою». На території храмового комплексу Нари можна спостерігати органічне співіснування прадавнього синтоїзму та адаптованого до свідомості японців буддизму. У центральному регіоні шановано археологічної пам'яткою є підземна споруда Ісі-Бутай, яку атрибуують до прадавньої доби Асука (538–645 роки). Попри багатолітні дослідження цієї пам'ятки, так звана «кам'яна сцена», водогін, що прокладено у підземеллі, інші деталі все ще лишаються загадковими (йдеться про їхнє походження) для археологів. У статті також подано інформацію про архітектурний ансамбль Хорю-дзі (607–623 роки). Увагу зосереджено на особистості та просвітницькій ролі принца Сьотоку, який був наступником імператриці Анахобе-но-Хашибіто, матері принца. Подано інформацію про скульптурний шедевр доби Асука — про статую (національний скарб) Ньорін Канон Босацу, яка є однією з найбільш поетичних скульптур в японській пластиці. Особливу увагу приділено Тензюококу Мандалі — вишитої священній хоругві, на якій зображено «Землю небесної довговічності». Тканина вважається найдавнішою вишивкою в Японії.

Ключові слова: Доба Асука, курган Ісі-Бутай, Хіконе, синтоїзм, монастир Ока-дера, комплекс Хорю-дзі, принц Сьотоку, буддизм.

В Японії Середньовіччя було відносно близьким, відповідний йому стан свідомості та форми його втілення ще не забуті старшим поколінням.

Герман Кайзерлінг

Від «епохи курганів» до Середньовіччя

Вийшли на світанку. У знаменитий монастирський комплекс Хорю-дзі, що розташований в околиці міста Нара, приїхали до відкриття його храмів і музеїв. Комплекс займає неабияку територію й ділиться на дві частини: Східну (То-ін) і Західну (Сай-ін). До То-ін прилягає земля старого палацу Ікаруга.

Ансамбль Хорю-дзі, який нині складається з двадцяти однієї будівлі, був закладений 607 року принцом Сьотоку — регентом імператриці Суйко. Цей період (552–645 роки) в японській історії зветься «епоха Асука». Село Асука, що лежить неподалік від Хорю-дзі, з його знаменитим могиликом Ісі-Бутай, з археологічними знахідками доісторичних часів — саме та земля, на якій починала розвиватися цивілізація всього регіону Кінкі (Осака, Нара, Кіото).

Принц Сьотоку ввійшов в історію Японії як великий просвітитель, «батько японського буддизму». Саме при ньому вперше була записана історія Японії і створена перша антологія поезії. Стараннями принца на Східній території в 623 році було побудовано зал Кондо заввишки 18 м. Це найстаріша будівля світу, виконана з дерева й збережена в первинному вигляді. Інтер'єр храму невеликий, майже увесь «золотий зал» зайнятий трьома бронзовими скульптурами: Тріада Сяко, Будда Якусі, Будда Аміду. Тріада Сяка — найдавніша пам'ятка японської скульптури. Обличчя, фігура тут узагальнені, архаїчні, але декор — складки одягу, язички полум'я, орнамент — ретельно пророблено.

Якусі-Будда (Якусі Ньорай), відлитий за наказом імператриці Суйко, — найбільш поетичний образ скульптурного ансамблю.

Каплиця Юмедоно, або «Зал сновидінь» у храмовому комплексі Хорю-дзі

До пожежі в залі Кондо 670 року, що пошкодила інтер'єр, його стеля й стіни були покриті розписом зі сценами буддійського Раю, образами геніїв, що летять у розмаїтому вбранні. Декоративно насичений інтер'єр, імовірно, сприймався особливо емоційно в контрасті зі строгим і величним екстер'єром з його масивною двоярусною покрівлею, критою сіро-блакитною черепицею. До речі, саме такою черепицею до сьогодні покривають свої будинки японці.

Дерев'яна п'ятиярусна Пагода (34 м) так само, як і зал Кондо, — шедевр світового значення. Непорушно стоїть вона з 623 року. Кожен наступний ярус Пагоди трохи менший за попередній, що робить масивну споруду візуально легшою. Декоративні підвіски прикрашають кути покрівлі на всіх ярусах. Ця Пагода стала прообразом для всіх наступних будівель Японії.

Мої провідники по Японії — Мічіо та Фуе Катаяма — звенули мою увагу на китайський і корейський вплив в «епоху Асука». То був період первинного нагромадження інформації. До початку VII століття вже складеться самостійна японська школа архітектури й мистецтва.

На просторому Східному дворі серед численних молитовних залів найбільше вражає каплиця Юмедоно, або «Зал сновидінь». Тут, за переказом, принца Сьотоку мучили видіння — настанови для його творчої

Якусі Ньорай із храму Хорю-дзі

Фуе Катаяма у храмовому комплексі Хорю-дзі

діяльності. Його просвітництво було активним, дієвим. Зусиллями принца і найближчих його послідовників у VII столітті в Японії було побудовано п'ятдесят буддійських храмів.

Восьмикутна каплиця Юмедоно — нетипова для архітектури «епохи Асука». Павільйон піднятий на масивний цоколь. В інтер'єр, по периметру заповнений сакральною скульптурою, увійти неможливо.

Пагода у храмі Хорю-дзі. VII ст.

Образи Будди можна побачити через ґратчасту огорожу вікон і дверей, упритул наблизивши обличчя до рами. З напівтемряви таємничою усмішкою вітає нас Будда-Канон. Цю найдавнішу скульптуру «Зали сновидінь» для молитви віруючих і огляду туристів відкривають лише один раз на рік. Зрозуміло, що день поїздки був обраний не випадково.

У комплексі Хорю-дзі час, історичну тяглість «епохи Асука» починаєш відчувати як щось почуттєво-дотикальне. Здається, щодо невловного часу можна доторкнутися руками, притулитися чолом, як до ґрат на вікнах Юмедоно, увійти в нього, як у храм.

До східної території Хорю-дзі прилягає земля, будівництво на якій велось ще з доісторичних часів. Археологи знаходять тут рештки будівель різного часу, в тому числі фундамент палацу матері принца Сьотоку.

Після смерті імператриці Анахобе-но-Хасібіто її син переобладнав палац у храм Тюгу-дзі, тому що, відповідно до придворного ритуалу, її високість зобов'язана була прийняти духовний сан буддистської ієрархії. Храм, лишаючись палацом, таким чином ставав жіночим монастирем.

Статуя Будди «Ньйорін Канон Басацу» — перлина храму Тюгу-дзі й шедевр національного значення. Без уявлення про неї знайомство з мистецтвом «епохи Асука» буде неповним. Рідкісної краси пластики витонченості фігура медитує в позі «Ханка Сіюї». Права нога Канноан лежить на лівому стегні, очі напівзаплющені, середнім пальцем правої руки Будда торкається до підборіддя. На губах прекрасного обличчя грає усмішка, подібна до таємничих усмішок архаїчних грецьких кор. Скульптура була виконана з дерева усунуки корейськими майстрами.

«Тедзюоку Мандала» — ще одна коштовність національного значення в храмі Тюгу-дзі. Вона була вишита придворними дамами принцеси Тачібана-но-Ойрацуме

в пам'ять про принца Сьотоку, що помер у віці 48 років в 622 році. Ця тканина, виконана в традиціях вишивок «шостої китайської династії» — найдревніша в японському мистецтві. На мандалі є зображення чотирьох черепах з ієрогліфами на спині. Черепаха — символ довгого життя. Спочатку їх було чотириста — з текстами, які розповідали про горе принцеси-вдови, про її молитви, про прохання прийняти душу принца Сьотоку в «Землю небесного безсмертя».

З часом мандала була пошкоджена, однак черниця на ім'я Котоку Сіннію-ні (період Камакура, 1192–1333) возз'єднала відрізані частини вишивки і помістила їх в одну раму. В цьому стані мандалу можна бачити й сьогодні.

Після виходу з Тюгу-дзі на каменях в озері, що омиває фундамент храму, бачимо сімейство черепах. Вони гріються на сонечку. Ці створіння так довго живуть, що, можливо, могли б розповісти про часи принца Сьотоку.

Ми з Фе та Мічію здійснили досить тривалу прогулянку Західною частиною Хорю-дзі. Служитель одного з храмів, довідавшись, як здалеку я прилетіла, був настільки привітний, що дозволив увійти у вівтарну частину, до самого трону Будди й у деталях роздивитись розпис стелі. Нас чекала дорога й нові, не менш яскраві враження, однак так не хотілося йти з-під п'ятисотлітніх дерев саду, в тіні яких міг би сховатися не один десяток людей. Причаровувала, не відпускала гладь мініатюрних джерел, краса «каменів пам'яті», увінчаних кам'яними ж ліхтарями. Розлучаючись із прекрасним, поринаеш у «сабі».

Все у світі швидкоплинне!

Дим тикає від свічі,

Розідрано стару завісу.

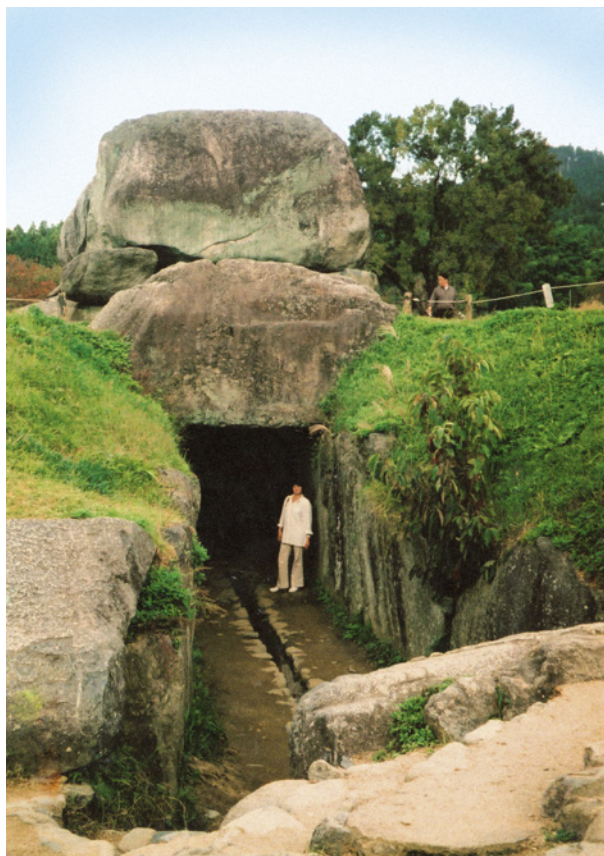
Мацуо Басьо (1644–1694)

Асука. Ісі-Бутай

Село Асука, назва якого, залежно від написання ієрогліфів, може бути перекладена двояко — «птаха летить» або «аромат завтрашнього дня». Позначення цілого періоду культури «епоха Асука» (538–645) походить від назви цього села. Нашвидку попоївши в ресторанчику придорожного готелю, ми вирушили до кургану Ісі-бутай. Неподаляк від нього археологи знайшли залишки найдавнішого в Японії водогону, фундаменти житлових будівель, рельєф на камені із зображенням найдавнішої в Японії золотої монети Кобан і багато іншого.

Жителі регіону Кінкі пишаються найбільшою усипальницею Ісі-Бутай. Це місце священне. Курган, складений із тридцяти шести шматків граніту, одержав назву «кам'яної сцени». Вона метафорична, тому що курган — не що інше, як поховальна камера, покрита зверху плоским каменем величезного розміру. Він нагадує сценічний майданчик.

Древня усипальниця, спорудження якої археологи відносять до VII століття, а деякі — до більш раннього

Курган Ісі-Бутай

періоду «епохи курганів» III століття, багато століть була схована під земляним пагорбом. З часом земля витрилася й розмилася ґрунтовими водами, оголивши плоске навершя кургану. Далі справа була за археологами. Учені Департаменту науки з префектури Нара й університету Кіото у своїх дослідженнях спиралися на історію курганів Японії III–V століть (період Тамулі), зокрема на інформацію про знамениту гробницю імператора Нінтоку (V століття), що за площею дорівнює єгипетським пірамідам. Однак, якщо єгипетські усипальниці — втілення торжества людини над природою, то в покритих землею поховальних камерах очевидно злиття з природою відповідно до ідей синтоїзму. В середині камери Ісі-Бутай археологи знайшли фрагменти саркофага з туфу й рів для стоку води, а також геометричної форми портал — вхід до усипальниці.

Місцевість Ісі-Бутай — багата і різноманітна. Вдалині синіють гори, ближче видніються пагорби, вкриті галями. Яскравими рожевими стрічками збігають стежки, відтінені зеленню дивовижних чагарників. При дорозі стоїть милий Дзідзо, прикрашений квітами. Золотом сяє рисова солома на осінньому полі. Урожай зібрано. Ідилію завершує вигляд розкішних гілок хурми, обтяжених жовтогарячими плодами. Цей райський пейзаж описаний у дусі туриста в «рожевих» окулярах, — подарунок для художника. Адже не випадково знаменитий графік Май Мітурич — онук Велимира Хлебникова, одного разу відвідавши цю долину, обрав для етюдів саме її.

Обладунки самураїв

Цей осінній день був теплим, майже спекотним. Для перепочинку вирушили пити чай у чайний будинок, що зберігся на руїнах храму Кавахара-дера. На горі, що відкривалася в прорізі розсунутих ширм, було видно силует Пагоди. Мені довелося погамувати жадібність туриста, бо Мічію квапився до озера Біва за 100 км від села Асука. Однак, перехопивши мій погляд на Пагоду, він різко звернув з траси, й автомобіль почав крутий підйом угору.

З незапам'ятних часів у густій хащі лісу виник монастир Ока-дера. Його перші будівлі зведені у VII столітті. Доїхали до стоянки, до монастиря треба було підніматися крутою кам'яною стежкою, Мічію залишився в автомобілі, а «залізна леді» Фуе зробила це сходження, задовольняючи мою непогамовну допитливість.

Незабаром над нами було тільки небо — вершини сосон лишилися внизу. Монастир ніби злетів над долиною Ісі-Бутай. Планування монастирської території, його храми, пагода, інші будівлі були типовими. Так само, як і в комплексі Хорю-дзі, буддистська частина храму — у хащі лісу, на моховитих скелях, де дзюрчав дзеркальної чистоти струмок, під лапами папоротей стояли фігурки Дзідзо. Чиясь дбайлива рука, судячи з усього, зовсім недавно очистила їх від моху, поставила квіти. У лісі було сиро, пахло прілим листям і якимись незнайомими травами. Камінь скульптур світлими мазками поблискував у коричнево-зеленуватій палітрі лісу. Хотілося якомога довше вдихати це густе повітря, настояне на мохах,

листі й на тихій музиці молитви, що живе в тіні зачарованого лісу. Тут почуття спалаху радості ніби накрите долонею смутку. Барви й світло сутінкового лісу, вічні лики божків створюють і втримують надзвичайно ясне відчуття хисткості, позачасовості, співзвучних уявленню буддистів про нескінченно плинне життя, що вислизає і міняється.

До дійсності мене повернуло м'яке, але наполегливе прохання Фуе спуститися швидше до машини. Ідучи, ще раз квапливим поглядом ковзнула по будівлях мініатюрного монастиря, помітила бронзовий ліхтар, до металевої опори якого були прикріплені гірлянди паперових стрічков, подібних до тих, які дівчата у Вірменії, а особливо мусульманки, прив'язують до гілок дерева, звертаючись з проханнями до Бога. На воротах храму розмістилася ціла колекція ганчір'яних саморобних ляльок — Дзідзо, судячи з усього, дитячих підношень храму Ока-дера.

Синтоїстський акцент у цьому піднебесному монастирі був дуже сильний. Потім з подругою Фуе ми заблукали й потрапили на дорогу, що веде в гірське село. У приватній крамничці лігня пара — господарі — показали, куди йти. На пам'ять про диво-монастир купила маленький сувенір. Фуе, розмовляючи зі старим, довідалася про його хобі — він колекціонує автографи й малюнки відвідувачів монастиря. Хоч як дивно, він щось чув про Україну й навіть про те, що СРСР більше не існує. Старий приніс фломастери, і, задовольняючи його прохання, я намалювала козака Мамаю, пояснила, що це символ незалежності України. Ідучи, ми кілька разів обернулися — старі стояли на порозі хатини й усе ще слали поцілунки здаля, напевно, навіть не нам — Україні.

Хіконе — світ самураїв

Півтори години шляху, і ми — у сімнадцятому столітті, у фортеці Хіконе. Це гніздів'я самураїв, які були воїнами могутньої династії Лі «періоду Едо» (1615–1868). Фортецю зведено, як і належить оборонній споруді, на вершині скелястої гори. З її вікон-бійниць відкриваються широка долина і найбільше в усьому регіоні Кіото озеро Біва. За формою воно нагадує японський музичний інструмент і має його назву. Фортеця як стратегічний об'єкт Середньовіччя контролювала дорогу, що вела в імператорську столицю — Токіо. Її побудував князь Лі за розпорядженням сьогуна з роду Токугава (1688–1704). Це був воїн, відданий імператорові, й цілих тридцять років, поки він захищав регіон, жоден ворог до Токіо не наблизився.

До замку-фортеці піднімаємося широкими кам'яними сходами. Очевидно, що вони розраховані на військо у важких обладунках. Відмінність архітектури Хіконе від аристократичних монастирських будівель відчутна. Замок і навіть пейзаж лаконічні й підкреслено монументальні. Інтер'єр замку строгий і функціональний. Це світ самураїв, що склався в епоху феодалізму,

коли васали сюзерена несли тут військову службу відповідно до кодексу честі Бусідо («Шлях Воїна»), що мав значний вплив на весь дух японської культури аж до нового часу. Ідея абсолютної відданості панові, культ мужності, презирство до смерті — основи самурайської етики. Аскетизму життя воїна імпонувало багато моментів учення Дзен, адаптованих до ментальності самурая. Ідея дзен-буддизму про постійне виховання духу за допомогою тренування тіла була спорідненою з правилами Бусідо. Самураї прийняли концепцію дзенського «просвітлення», яка не вимагала ні логічного пояснення, ні читання священних книг. Шлях до досконалості, який відчувається інтуїтивно, збігався з дисципліною духу самураїв, що приховував будь-який порух душі, але був завжди готовий до дії.

Естетика військової амуніції самураїв також була співвіднесена з дзенським розумінням краси, адже шлях до досягнення вищої істини лежав у абсолютній майстерності володіння чи то мечем, чи віртуозним пензлем каліграфів. У цьому розумінні «прекрасного» самураями можна пояснити багатство декору на зброї й обладунках.

Ера Токугава — час розвитку не лише військового мистецтва, але й культури загалом. Самураї досить часто перетворювались на придворних (дайме) при імператорському палаці, на бюрократів та здібних адміністраторів. Після завершення епохи Едо образ самурая зробився моделлю благородної поведінки. Самураї при дворі імператора вправно володіли не лише мечем. Вони знали математику, були досконалими у каліграфії, у віршуванні та уміло проводили чайну церемонію.

*Коли приходять
осінь, серце моє
відпочиває в росах
під шепотіння вітру,
що листям грає.*

Імагава Рьосюн (1326–1420) [2, с. 21]

Проблеми виникли по завершенні життя Токугави — з'явилися Роніни — самураї, які загубили службу. Це стало неабиякою соціальною проблемою.

*Примарний світе!
Настав вже час пройти його
до краю, залишивши ім'я «воjak» на стовбурі
замішлим
високої сосни.*

Сімідзу Мунехару (1537–1582) [2, с. 187]

У музеї Хіконе, що був відкритий біля підніжжя замку в 1987 році на відзначення 500-річчя фортеці, зберігається найбагатша колекція предметів військового побуту могутніх династій Лі Лі (1625–1676) і Лі Наоокі (1656–1717). Бойову зброю почали оздоблювати на самому початку епохи Камакура (1192–1333), і ця традиція

Фортеця Хіконе

зберігалася аж до XIX століття. Переходячи від одного експоната до іншого, розумієш, чому самурая називали «дім з луком і конем». Зброя для коней, мечі й цуби, шкіряні пояси, нагрудні панцирі, наплічники й рогаті шоломи для залякування ворога, інше військове начиння — шедеври мистецтва. Саме в Хіконе військова амуніція покрита червоним лаком. Військо хіконських феодалів через червоний декор відоме як «червона охорона Лі». Мечі самураїв — гордість музейної колекції. Японська зброя славилася далеко за межами острівної країни. Їхнім виробництвом займалися династії зброярів, які століттями зберігали секрети майстерності. Процес виготовлення клинка обставляли як урочистий ритуал зі спеціальними молитвами й заклинаннями. Коваль вбирився в церемоніальний одяг і починав роботу. Вироби майстрів Йосіміцу й Аватачіті, Масамуне й Гі Йосіхіро з Сагами, інших вважаються в Японії такою ж художньою реліквією, як стародавні лаки, кераміка, рукописні сувої.

Душі друзів, які привели мене в осердя самураїв, розквітали в оточенні збройової слави предків, у відгуках легенд, історій, усієї атмосфери, в якій вони виховані історією Японії.

День ішов на спад. Мічіо зробив якийсь складний зигзаг біля берега озера Біва, і ось ми знову на трасі. Дорога додому була неблизькою, однак Мічіо знову збивався на манівці від дороги, що веде в Осаку. Він зробив неабиякий гак, задумавши показати мені Музей кераміки в селі Сігаракі, знаменитий далеко за межами Японії.

Ми проїжджали повз маленькі чайні плантації, створені героїчними зусиллями селян на кам'яних плато, повз бамбукові гаї, що не залишають байдужим жодного японця. Пагорби, що спускалися до шосе, були «одягнені» в бетонну «луску» вздовж усієї траси. Цей вимушений, але необхідний захист магістралі на випадок землетрусів — дорога справа, але функціональна й життєво необхідна в Японії.

Помітно посутеніло, коли ми опинилися в селищі, знаменитому давніми традиціями гончарної майстерності. Ще до XVI сторіччя тут, як і в інших провінційних центрах Токонабе, Томба, Бізен, Ехізен, створювалася проста, неглазурована кераміка. Ці центри мали назву «Шести печей». Саме цьому посуду, а не вишуканій глазурованій кераміці чи дорогій порцеляні, відавав перевагу основоположник японської чайної церемонії «тя-но-ю», майстер Сен-но-Рікю. У первозданній простоті посуду філософ чайної церемонії бачив одну з можливостей повернення людини

до первісних цінностей, до мудрої простоти «сабі». До XVI сторіччя в Сігаракі створювалася ритуальна кераміка «суе» і славилося ім'я майстра Фурута Орібе. У музей ми не встигли. Але ще працював величезний склад-крамниця. У його експонатах зовсім непогано відчувалася стилістика майстрів Сігаракі, їхні декоративні особливості.

Закінчився багатий враженнями день, такі нечасто трапляються в житті. Додому поверталися нічною трасою. Проїхали мальовниче село Іга, розташоване на березі гірської річки. Тут народився й став поетом Мацуо Басьо (1644–1694) — поет раннього періоду епохи Едо. Справжнє ім'я його — Мацуо Манефуса, також відомий під псевдонімом Тосей. Він був засновником поетичної форми «хайку». В його поезії домінує тема «таємничої печалі самотності», що існує в культурі Японії як поняття «сабі». У цьому ж селищі знаходилась «штаб-квартира» невольників шпигунів — майстрів «таємного мистецтва» ніндзя.

Література

1. Бондарь А. Все о Японии. Харьков: Фолио, 2008. 543 с.
2. Самурайські пісні / пер. зі старояпонської та упоряд. А. Накорчевського. Київ: Дух і літера, 2015.
3. Капранов С. В. Містичний досвід у японських «нових релігіях сінтоїстського походження» (сінтокей сінсюкьо) // *Магістеріум. Культурологія*. Київ, 2009. Вип. 34. С. 31–217.
4. Петрова О. М. Японія. Щоденник туриста в «рожевих окулярах» // *Кур'єр Кривбасу*. 2006. № 1. С. 190–217.

References

1. Bondar, A. (2008). *Vse o Yaponii* [All about Japan]. Kharkiv: Folio [in Russian].
2. Kapranov, S. (2009). *Mystychnyi dosvid u yaponskykh "novykh relihiiakh sintonskoho pokhodzhennia"* (sintokei sinsiuiko) [Mistical experience in the Japanese "new reality of Sinto origins"]. *Magisterium. Kulturolohiia*, 34, 31–217 [in Ukrainian].
3. Petrova, O. (2006). *Yaponiia. Shchodennyk turysta v "rozhevykh okuliarakh"* [Japan. Tourist's journal in "rose-colored glasses"]. *Kurier Kryvbasu*, 1, 190–217 [in Ukrainian].
4. *Samuraiski pisni* (2015). [Songs of samurais] transl. A. Nakorchevskiy. Kyiv: Dukh i litera [in Ukrainian].

Petrova O.

Japan: Travel Notes

Abstract. The article covers some of the most prominent cultural landmarks of central Japan. Nara, Kyoto, Osaka, and their suburbs and nearest region were the foundation and all the fundamental principles of Japanese architecture and art, in particular the art of calligraphy, ceramics, red lacquer painting, and the famous Japanese weaponry.

Nara became Japan's first permanent capital in 710 (by the order of Empress Gemmei), a 72-year period in Japanese history known as the "Nara Age." It is noted that Buddhism, and later Zen Buddhism, first came to this territory from China. For twelve centuries, Buddhist art was considered a "Japanese classic." On the territory of the Nara temple complex, one can observe the organic coexistence of ancient Shintoism and Buddhism adapted to the consciousness of the Japanese. In the central region, a revered archaeological site is the underground structure of Isi-Butai, which dates to the ancient Asuka period (538–645). Despite many years of research of this attraction, the so-called "stone stage", the water pipe laid in the dungeon, other details remain mysterious (about their origin) and are of keen interest to archaeologists.

The paper also provides information about the Horyuji architectural ensemble (607–623). The focus is on the personality and educational role of Prince Shyotoku, who succeeded Empress Hashihito no Anahobe, the prince's mother. The Chugudi temple (Ikaruga's old palace) was dedicated by Shōtoku to his mother's memory. Now there are only a few stones from this temple. Information is provided about the sculptural masterpiece of the Asuka era—the statue (national treasure) Nyoirin Kannon Bosatsu, which is one of the most poetic sculptures in Japanese plastic. Special attention is paid to the embroidered sacred banner Tenjukoku Shūchō Mandala depicting the "Land of Heavenly Longevity." The fabric is considered the oldest embroidery in Japan.

Keywords: Asuka period, Ishi-Butai mound, Hikone, Shintoism, Oka-dera monastery, Horyu-ji complex, Prince Shyotoku, Buddhism.